

LATVIEŠU VALODAS APGUVES PROBLĒMAS RĪGAS TEHNISKĀS UNIVERSITĀTES STUDENTIEM

LĀSMA GAITNIECE*,

Rīgas Tehniskā universitāte

Kopsavilkums. Rīgas Tehniskās universitātes 1. kursu studenti, kuriem latviešu valoda nav dzimtā valoda, pirmajā studiju semestrī apgūst fakultatīvu kursu latviešu valodas pilveidei. Īpaša uzmanība veltīta darbam ar tekstiem, kas prezentē dažādus valodas funkcionālos stilus. Mērķis ir vārdu krājuma, īpaši – profesionālās leksikas, paplašināšana, gramatikas un stilistikas likumu atkārtošana. Šī raksta mērķis ir analizēt studentu pārspriedumos visbiežāk konstatētās pareizrakstības un stila kļūdas un sniegt priekšlikumus latviešu valodas apguves pilnveidei.

Atslēgas vārdi: latviešu valoda kā otrā valoda, profesionālā leksika, pareizrakstība, stilistika, autortiesības.

I. Ievads

Rīgas Tehniskajā universitātē katru gadu studijas 1. kursā sāk daudzi jaunieši, kuri iepriekšējā mācību iestādē izglītību nav ieguvuši latviešu valodā, kas ir Latvijas Republikas valsts valoda. Šo jauniešu dzimtā valoda nav latviešu valoda, tāpēc, lai uzlabotu un nostiprinātu savas valsts valodas zināšanas, viņiem ir iespēja reizi nedēļā apmeklēt latviešu valodas mācību nodarbību. Latviešu valodas kā otrās valodas apguve ir fakultatīvs kurss, kas 1. kursa pilna laika studentiem tiek piedāvāts rudens semestrī (kopā 16 nodarbību).

* E-pasts: lasma.gaitniece@rtu.lv

Kursa apguves laikā tiek pilnveidotas četras valodas prasmes: rakstīšana, lasīšana, klausīšanās un runāšana. Aptuveni 60 % mācību satura veido dažādu tekstu lasīšana, analizēšana, argumentētu pārspriedumu rakstīšana, tāpēc raksta mērķis ir apzināt un izvērtēt, kādu guvumu latviešu valodas prasmju pilnveidošanā sniedz dažāda satura un sarežģītības pakāpes tekstu izmantošana, kā arī analizēt pārspriedumos biežāk pieļautās kļūdas, tai skaitā Autortiesību likuma normu pārkāpšanu, ko bieži nākas konstatēt, lasot un labojot studentu iesniegtos darbus. Kursa noslēgumā ir jākārtos ieskaite, kas sastāv gan no mutvārdu, gan rakstveida daļas. Lai studenti saņemtu atļauju kārtot ieskaiti, semestra laikā viņiem ir jāiesniedz konkrēts skaits mājasdarbu, kā arī jānokārto t. s. mājas lasīšana.

Vispirms nedaudz vārdos par terminu "otrā valoda" un to, kā minētais termins tiek saprasts Latvijā, kur to aktīvi lieto kopš pagājušā gadsimta 90. gadu sākuma. Ar terminu "otrā valoda" saprot valodu, "ko mācās zemē, kur tā ir oficiālā valoda, un vidē, kur valodu lieto personas, kas ir pārcēlušās uz šo zemi" [1]. Otrais no iepriekš citētajiem nosacījumiem saistībā ar situāciju Latvijas Republikā ne vienmēr atspoguļo realitāti, jo daudzi Latvijas iedzīvotāji, kuriem dzimtā valoda nav latviešu, uz šo valsti nav pārcēlušies, bet gan tajā ir dzimuši. Turklāt uzmanības vērts ir Liepājas Universitātes pētnieces Ingas Laizānes norāde, ka valodu skaita ziņā, ko savas dzīves laikā indivīds apguvis, otrā valoda var arī nebūt otrā valoda [2]. Latvijā ar šo terminu saprot majoritātes, proti, valsts valodu. Latviešu valoda valsts valodas statusā atrodas kopš 1992. gada, kad tika pieņemts Latvijas Republikas Valodu likums. Mūsdienās šis termins regulāri tiek lietots bilingvālās izglītības kontekstā, ar to saprotot latviešu valodu kā otro valodu – majoritātes valodu minoritāšu pārstāvjiem [3].

Viens no iemesliem, kādēļ studenti izvēlas latviešu valodas kā otrās valodas kursa apguvi RTU, ir motivācija uzlabot latviešu valodas prasmi, tostarp ar savas nākotnes profesiju saistīto leksiku. Pēc studijām profesionālo un amata pienākumu veikšanai viņiem būs nepieciešamas valsts valodas zināšanas, kuru apjomu un valodas prasmes pārbaudes kārtību regulē likumdošana [4]. Apgūt valsts valodu vai arī papildināt zināšanas tajā studentus motivē likumdošana [5], taču valoda jāapgūst arī tāpēc, lai sekmīgi varētu konkurēt darba tirgū [6].

II. Latviešu valodas mācību nodarbībās izmantotie teksti un mērķi darbam ar tiem

Lai precizētu rakstā aplūkotā temata robežas, ir lietderīgi noskaidrot, ar kāda veida tekstiem studenti strādā, apgūstot latviešu valodu RTU. Uzmanība šajā gadījumā ir fokusēta uz atšķirīgas sarežģītības pakāpes

tekstiem, ko izvēlas paši studenti un kas prezentē vairākus valodas funkcionālos stilus: galvenokārt publicistikas valodas stilu, arī zinātniskās un populārzinātniskās valodas stilu, retāk lietišķo rakstu valodas un daiļliteratūras valodas stilu. Lai sagatavotos nodarbībām, tai skaitā, mājas lasīšanai, studenti semestra laikā lasa pašu izvēlētos tekstus, analizē tos un raksta pārspriedumu par tekstos atspoguļotajām problēmām. Raksta autore savā praksē konstatējusi, ka studentiem, visu semestri regulāri un apzinīgi strādājot ar tekstiem, lielākajā daļā gadījumu ir vērojama zināšanu līmeņa paaugstināšanās. To iespējams konstatēt, salīdzinot kursa noslēguma pārbaudījumā nopelnīto punktu skaitu ar punktu skaitu, kas saņemts, kārtojot zināšanu pārbaudes testu studiju kursa pirmajā nodarbībā. Vēl iespējams secināt, ka pārspriedumos, kas rakstīti, studiju semestrim tuvojoties noslēgumam, ir ievērojami mazāk gramatisko un pareizrakstības kļūdu.

Viens no mājasdarbiem, kas jāpaveic semestra sākumā, ir kādā no latviešu periodiskajiem izdevumiem publicēta raksta lasīšana, analīze un pārsprieduma gatavošana par izlasīto. Pārspriedums par izlasīto iesniedzams rokrakstā, savukārt izlasāmā teksta apjomam jāatbilst aptuveni vienai A4 lapai (neskaitot fotogrāfijas). Studenti tiek mudināti izvēlēties tādu tekstu, kas sasauca ar viņu privātajām interesēm un vaļaspriekiem (piemēram, vēstures izziņāšanu, ceļošanu u. c.). Raksta autore līdzšinējā prakse liecina, ka, gatavojot šos mājasdarbus, studenti pārsvarā izvēlas dažādus populārzinātniskos žurnālus, piemēram, "Ilustrētā Vēsture", "Ilustrētā Zinātne", "Nezināmā Vēsture", "GEO", "National Geographic Latvia", kas latviski tika izdots līdz 2016. gada februārim, u. c. Retāk priekšroka tiek dota rakstiem, kas publicēti nedēļas izdevumā "Sestdiena", zinātniski metodiskajā žurnālā "Tagad", Latvijas dienas laikrakstos "Diena" un "NRA" vai to mājaslapās internetā, kā arī ziņu portālos www.tvnet.lv un www.delfi.lv.

Galvenais mērķis, uzdodot mājasdarbus, kas saistīti ar lasīšanu un izlasītā analīzi, ir pilnveidot studentu spējas uztvert dažādas sarežģītības pakāpes tekstus latviešu valodā, lai nākotnē viņi nevairītos tos izmantot, apgūstot citus, ar specialitāti saistītus studiju priekšmetus. Lai sasniegtu mērķi, viens no priekšnoteikumiem ir spēja precīzi saprast uzrakstīto, tādēļ nepieciešams nemitīgi paplašināt vārdu krājumu, īpaši profesionālo leksiku, kas saistīta ar izvēlēto specialitāti. Šī iemesla dēļ divreiz studiju semestra laikā notiek t. s. mājas lasīšana – studenti iesniedz rakstveida pārspriedumus par tekstiem, kam ir visciešākā saistība ar viņu nākamo profesiju.

Viens no uzdevumiem, strādājot ar tekstiem, ir lasīšanas procesā marķēt nezināmos vārdus, tos izrakstīt un iztulkot. Labojot iesniegtos mājasdarbus, raksta autore secinājusi, ka visbiežāk studenti izraksta terminus un profesionālistus, kam nezina nozīmi dzimtajā valodā.

Vairāki piemēri: ieviešana, iezis, koplietošana, kopne, lūzums, marga, mezglis, mērvienība, nosūcējs, pārslodze, pielāgošana, slodze, stienis, šķērssavienotāju sistēma, tapa, veikspēja, velkme, veltnis u. c. Ievērojami retāk tiek izrakstīti un tulkoti vārdi, kas pieder citiem leksikas slāņiem, piemēram, ikdienā lietotai sarunvalodai.

Pirms pievērsties konkrētu kļūdu analīzei, nedaudz jāpieskaras mācību procesā izmantotajām metodēm. Pētniece Inga Laizāne vairākās zinātniskajās publikācijās pastiprinātu uzmanību pievērš gramatiskās tulkošanas metodei (*grammar-translation method*). Minētā termina nosaukumā ir norāde, ka metode balstīta tulkošanā: no dzimtās valodas mērķvalodā un otrādi. “Šīs mācību metodes mērķis ir paplašināt valodas apguvēja vārdu krājumu, palielināt intelektuālo potenciālu un attīstīt domāšanu, lasot kultūrvēsturiskus tekstus, tulkojot tos, atbildot uz teksta izpratnes jautājumiem, iegaumējot gramatikas likumus, izpildot vienveidīgus gramatiskos vingrinājumus” [7]. Inga Laizāne norāda, ka “no četrām valodas prasmēm – rakstīšanas, runāšanas, klausīšanās un lasīšanas – gramatiskās tulkošanas metodē akcentēta tiek lasīšana un rakstīšana” [8].

Mācot latviešu valodu RTU studentiem, gramatiskās tulkošanas metode tiek lietota samērā plaši, taču ne tīrā veidā. Lai pilnveidotu arī runāšanas un klausīšanās prasmes, viens no studentu uzdevumiem, pirms iesniegt rakstveida pārspriedumu par kādu no izlasītajiem tekstiem, ir savu kolēģu iepazīstināšana ar to. Students auditorijā pastāsta, kādu tekstu izvēlējies, kādas ir tajā atspoguļotās problēmas, kādi viedokļi pārstāvēti, kā arī prezentē savu personīgo viedokli par izlasīto utt. Klātesošie stāstījumu noklausās un uzdod jautājumus vai arī (kas vērojams samērā reti) pauž savu viedokli par dzirdēto. Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes pētniece, LU Latviešu valodas institūta vadošā pētniece *Dr. habil. philol.* Ina Druviete ar gramatiskās tulkošanas metodes izmantošanu iesaka nepārspīlēt, jo latviešu valodas kā otrās valodas apguves procesā ir svarīgi abstrahēties no dzimtās valodas leksikas, semantikas, sintakses utt. ietekmes. Lai iegūtu augsta līmeņa valodas automatizācijas iemaņas, minētās metodes pārmērīga izmantošana drīzāk var radīt šķēršļus, nevis palīdzēt [9].

Liela uzmanība, strādājot ar tekstiem, pievērsta dažādiem gramatikas tematiem, galvenokārt ar mērķi tos atkārtot, jo gramatikas jautājumus studenti apguvuši iepriekšējā mācību posmā vidusskolā vai profesionālās izglītības iestādē. Pamatojoties pedagoģes darbā gūtajā pieredzē, autore ir konstatējusi, kuri no gramatikas tematiem studentiem šķiet sarežģīti un mēdz sagādāt vislielākās grūtības. Šiem tematiem semestra laikā tiek pievērsta pastiprināta uzmanība: tie padziļināti tiek skaidroti praktisko nodarbību laikā, kā arī pildīti vingrinājumi zināšanu nostiprināšanai.

A. Pareizrakstības kļūdas

Docējot latviešu valodas kā otrās valodas kursu, iespējams konstatēt, ka studentiem grūtības sagādā garumzīmju lietojums patskaņiem. Šāda veida neprecizitātes var radīt pārpratumus. Piemēram, studenta pārspriedumā par izlasīto tekstu ir tāda teikuma daļa: "Būvmehānika ir tāds termins..". Izlasot teikumu līdz galam, saprotams, ka vārda "būvmehānika" galotnē nepieciešams garais patskaņis ā, respektīvi, vārdam jābūt nevis vienskaitļa nominatīva, bet gan vienskaitļa lokatīva locījumā, t. i.: "Būvmehānikā ir tāds termins – konstrukciju balsti, kas savieno būvi ar tās nekustīgajiem pamatiem". Citā šī paša pārsprieduma teikumā konstatējama analoga kļūda: "Plātne ir ļoti izdevīga būvniecībā, jo ekonomē būvmateriālus." Arī šeit studente vārdu "būvmehānika" rakstījusi ar īso galotnes patskani a.

Problēmas sagādā arī internacionālismu pareizrakstība. Samērā bieži, rakstot internacionālismu, studenti vadās pēc vārda lietojuma savā dzimtajā valodā, nepārbaudot tā pareizrakstību latviešu valodā, piemēram, klasteris (ieteicamāk, nekā forma klusters); kompleks (kļūda, ja vienskaitļa nominatīva formā raksta ar vienu līdzskani s); masa (kļūda, ja dubulto līdzskani s); nianse (kļūda, ja lieto latviešu valodā neeksistējošu formu njuanse); process (kļūda, ja vienskaitļa nominatīva formā raksta ar vienu līdzskani s); programma (kļūda, ja raksta ar vienu līdzskani m); programmētājs (kļūda, ja lieto latviešu valodā neeksistējošu formu programists); sunnīti (kļūda, ja raksta ar vienu līdzskani n); terorakts (kļūda, ja lieto latviešu valodā neeksistējošu formu terakts); terorisms (kļūda, ja dubulto līdzskani r). Internacionālismu rakstībā grūtības rada arī garumzīmju lietojums. Piemēri: administrators (kļūdaini raksta ar garo patskani ā); grafīts (kļūdaini raksta ar īso patskani i); ģenerators (kļūdaini raksta ar garo patskani ā); kalifāts (kļūdaini raksta ar īso patskani a); radiācija (kļūdaini raksta ar īso patskani a); rezultāts (kļūdaini raksta ar īso patskani a); sarkofāgs (kļūdaini raksta ar īso patskani a); speciālists (kļūdaini raksta ar īso patskani a); vīzija (kļūdaini raksta ar īso patskani i) [10].

Grūtības studentiem rada adjektīvi – gan nenoteiktās un noteiktās galotnes lietojums, gan salīdzināmo pakāpju veidošana. Liela daļa studentu neatšķir gadījumus, kad lietojama nenoteiktā, kad – noteiktā galotne. Parasti terminos adjektīvs lietojams ar noteikto galotni, kā arī runājot par zināmu, pazīstamu, noteiktu, substantīva nosauktu priekšmetu vai parādību. Ir daži adjektīvi, kas lietojami tikai vai parasti ar noteikto galotni, piemēram, zemās grīdas tramvajs, nerūsējošais tērauds [11]. Attiecībā uz pakāpēm bieži konstatēta kļūda ir pakāpju veidošana adjektīviem, kam to nav (runa ir par attieksmes īpašības vārdiem). Piemēram, cittautu valodu cilmes adjektīvam

optimāls tiek veidota pārākā pakāpe optimālāks un vispārākā pakāpe visoptimālākais.

Bieži konstatējams, ka pat viena teikuma ietvaros studenti nomeniem jauc skaitļus, piemēram: “**Stieniem** ir daudz nosaukumu atkarībā no **tā** lomas konstrukcijā.” Secināms, ka citētā pārsprieduma autoram bija jāizvēlas substantīva stienis lietojums vai nu vienskaitlī, vai daudzskaitlī, no kā arī būtu atkarīgs pronomena tas skaitļa lietojums. Students izvēlējies lietot substantīvu daudzskaitļa formā, tāpēc pareizs pronomena lietojums ir daudzskaitļa ģenitīvā.

Grūtības sagādā līdzskaņu mijas noteikšana 2., 5. un 6. deklinācijas substantīviem, tāpēc rodas kļūdas, veidojot daudzskaitļa ģenitīva formu. Piemēri: cilšu (nevis ciltu); rūpju (nevis rūpu). Arī izņēmumu lietojums daudzskaitļa ģenitīvā rada problēmas, piemēram, bāzu (nevis bāžu).

Konstatēts, ka studenti aizmirst, ka pastāv gadījumi, kad nomens vienmēr lietojams ģenitīva nevis nominatīva locījumā. Runa ir par verbiem nebūt (vienkāršās tagadnes forma nav – nav laika, darba, naudas utt.), trūkt (trūkst gribas, trūkst līdzekļu utt.) un adverbiem daudz, maz, vairāk, mazāk (daudz laika, maz laika, vairāk ienākumu, mazāk izdevumu utt.). Analizējot minētās kļūdas auditorijā, studenti mēdz atzīt, ka teorētiski viņiem šī valodas norma ir zināma, taču aizmirst to lietot praksē.

B. Stila kļūdas

Studentu pārspriedumos visbiežāk konstatētas stila kļūdas. Atsevišķas kļūdas rakstu darbos atkārtojas regulāri, arī pēc tam, kad tās ir analizētas auditorijā. Liela daļa stila kļūdu rodas, kad studenti kādu vārdu salikumu cenšas burtiski pārtulkot no savas dzimtās valodas latviešu valodā. Regulāri konstatēts nomena lietojums kopā ar prepozīciju priekš (krievu val. *для*; vācu val. *für*). Krievu un vācu valodā lieto konstrukciju, ko veido iepriekš minētā prepozīcija kopā ar nomenu, piemēram, *для души*//*für die Seele*, taču latviešu valodā to pašu izsaka tikai ar nomenu datīvā un bez prepozīcijas: dvēselei. Vēl bieži sastapta kļūda ir adverbu atpakaļ lietošana saistībā ar laiku, piemēram, pāris dienu atpakaļ. Šajā gadījumā konstatēts, ka students rakstījis, ietekmējoties no krievu valodas konstrukcijas *несколько дней назад*. Pareizais variants ir – pirms pāris dienām.

Retāk ir konstatējamas kļūdas terminoloģijas lietojumā. Viens no piemēriem ir vārdkopa tekošais remonts (krievu val. *текущий ремонт*; vācu val. *laufende Reparatur*). Latviešu valodā ieteicams lietot vārdkoku uzturēšanas remonts. Nereti studenti pārspriedumos lieto salikteni konkurentspējīgs pareizā varianta konkurētspējīgs vietā. Arī ģeogrāfisku nosaukumu atveide latviešu valodā sagādā problēmas, piemēram,

pārspriedumā par izlasīto, students raksta Ukrainas pilsētas nosaukumu Pripjata (krievu val. *Припять*), nevis latviešu valodā akceptēto variantu Pripete. Saliktais ģeogrāfiskais nosaukums Tuvie Austrumi, iespējams, adjektīva noteiktās galotnes dēļ radījis problēmas, jo students pārspriedumā izmantojis nenoteikto galotni, kas nav pareizi. Arī nosaukuma Pireneju pussala (krievu val. *Пиренейский полуостров*) rakstība radījusi problēmas; students izvēlēties variantu Pirenejas pussala, kas, protams, ir nepareizi.

Veidojot plašākus teikumus, lai neatkārtotos vienas saknes vārds (visbiežāk – substantīvs), studenti to aizstāj, lietojot pronomu. Šāda pieeja ir atbalstāma, taču tiek jaukti gadījumi, kad kā aizstājējus izmanto personu pronomenus viņš, viņa, viņi, viņas un kad lietojami norādāmie pronomeni tas, tā, tie, tās. Ja runa ir par cilvēkiem, lieto personu pronomenus, savukārt dzīvnieku, dabas parādību, priekšmetu un lietu apzīmēšanai lieto norādāmos pronomenus.

Rakstot pārspriedumus, studenti dažkārt veido stilistiski neveiklas teikumu konstrukcijas, piemēram, autors parāda interesantus faktus (ieteicamāk: autors atklāj/atspoguļo interesantus faktus); neirologa Markusa Raikla pētniecība atklāj.. (ieteicamāk: neirologa Markusa Raikla pētījumi atklāj); Salaspils, Siguldas, Saulkrastu, Jelgavas virzieni atkrīt pēc dažādiem trūkumiem (ieteicamāk: Salaspils, Siguldas, Saulkrastu, Jelgavas virzieni ir nerentabli/nav ieteicami dažādu trūkumu dēļ); pieturas viena otrai ir izvietotas tuvu (ieteicamāk: pieturas cita citai ir izvietotas tuvu); vara kopā ar reliģiju dod ļoti bīstamu savienojumu (ieteicamāk: vara un reliģija veido/rada ļoti bīstamu savienojumu).

III. Autortiesību likuma normas, kas jāievēro darba procesā

Gatavojot pārspriedumu par izlasīto tekstu, ir jāievēro vairāki Autortiesību likuma panti. Raksta autore novērojusi, ka lielai daļai studentu nav pat elementāru zināšanu, kas saistītas ar minēto likumu. Problēmas sakne, iespējams, meklējama apstākļi, ka iepriekšējā mācību iestādē (vidusskolā vai profesionālās izglītības iestādē) šim jautājumam tikusi pievērsta minimāla uzmanība vai arī par Autortiesību likumu nav stāstīts vispār. Līdz ar to situācija vērtējama kā ļoti slikta. Diemžēl arī lielākajā daļā Latvijas augstākās izglītības iestāžu neatliek laika, lai pievērstu atbilstošu uzmanību Autortiesību likuma normu skaidrošanai. Vien nedaudzās mūsu valsts augstskolās studentiem ir iespējams apgūt studiju priekšmetu "Autortiesības".

Ikvienam tekstam ir autors, kuram pieder ekskluzīvas tiesības uz savu darbu, proti, tiesības izlemt, vai un kādos veidos viņa darbu būs atļauts izmantot citām personām, kā arī tiesības saņemt atlīdzību par

atļaujas sniegšanu. Autortiesību likuma 21. panta "Darba izmantošana izglītības un pētniecības mērķiem" pirmajā daļā [12] noteikts, ka attiecībā uz mācību procesu darba izmantotājam nav nepieciešama autora atļauja, taču, izmantojot konkrēto darbu, obligāti norādāms autora vārds, uzvārds un darba nosaukums. Paradoksāli, bet, sagatavojot pārspriedumu par izlasīto tekstu, studenti nereti aizmirst norādīt ne tikai avotu, kur darbs publicēts, bet pat autora vārdu un darba nosaukumu! Šāda situācija nav pieļaujama, jo "publiskotu darbu izmantošana informatīviem mērķiem var notikt, tikai obligāti norādot izmantotā darba nosaukumu un autora vārdu" [13].

Otra problēma attiecībā uz Autortiesību likuma ievērošanu, kas konstatējama, labojot studentu pārspriedumus, ir neprasme citēt izmantoto darbu fragmentus. Studenti mēdz citēt analizējamā teksta fragmentu, to liekot pēdiņās, taču bieži neuzraksta atsauci. Ja kāda iemesla dēļ vajadzētu atrast citētā fragmenta avotu, tas būtu problemātiski. Citēt darbu, nenorādot tā autoru, darba nosaukumu, kā arī avotu, ir rupjš Autortiesību likuma pārkāpums. Tā sekas studentiem var būt nesekmīgs vērtējums par iesniegto pārspriedumu vai daudzkārt nopietnākas, ja runa ir par zinātniskās pētniecības darbu vai bakalaura darbu. No morāli ētiskā viedokļa minētie Autortiesību likuma pārkāpumi var liecināt par pārsprieduma autoru paviršību un nevēžību.

Situāciju par gluži bezcerīgu uzskatīt nevar, jo 2014. gada vasarā Autortiesību komunicēšanas konsultāciju aģentūra/ Latvijas Autoru apvienība AKKA/LAA sadarbībā ar pētījumu uzņēmumu "FACTUM" veica Latvijas iedzīvotāju aptauju, kuras mērķis bija noskaidrot sabiedrības viedokli par autoru tiesību kā cilvēktiesību mācīšanu vispārizglītošajās mācību iestādēs. "Lielākā respondentu daļa jeb 60 % aptaujāto atbildējuši, ka, viņuprāt, autortiesības būtu iekļaujamas skolu mācību programmā. 18 % aptaujāto uzskata, ka par autoru tiesībām vispārizglītošajās skolās mācīt nevajag, savukārt 22 % respondentu uz šo jautājumu nav varējuši sniegt atbildi. Aptaujā piedalījās 1061 respondents" [14]. Pamatojoties uz aptaujas rezultātiem, secināms, ka lielākajai daļai pieaugušo Latvijas iedzīvotāju būtu interese, lai viņu bērni apgūtu ar autortiesībām saistītus jautājumus un līdz ar to ievērotu Autortiesību likumā noteiktās normas, it īpaši tādēļ, ka likuma normu ignorēšana nozīmē tā pārkāpšanu un, piemēram, plaģiāta gadījumā var tikt krimināli sodīta.

IV. Secinājumi

Vairākus gadus docējot latviešu valodas kā otrās valodas mācību kursu Rīgas Tehniskajā universitātē, secināts, ka:

1. kursa apgaves laikā tiek pilnveidotas četras valodas prasmes: rakstīšana, lasīšana, klausīšanās un runāšana; minētās prasmes studentiem noderēs gan turpmākajās studijās, gan arī profesionālajā darbībā;
2. īpaša uzmanība tiek pievērsta darbam ar dažādas sarežģītības pakāpes tekstiem, kas prezentē vairākus valodas funkcionālos stilus; studentu patstāvīgais darbs ar tekstiem ir nepieciešams arī tādēļ, ka tas nodrošina profesionālās leksikas apguvi; šī iemesla dēļ viens no mājasdarbiem, kas veicams studiju semestra laikā, ir t. s. mājas lasīšana;
3. strādājot ar tekstiem, kurus galvenokārt izvēlas paši studenti, svarīgākā darba daļa ir rakstveida pārspriedumu gatavošana (mājasdarbi); darbus korigējot, secināts, ka visbiežāk studenti pieļauj dažādas gramatikas un stilistikas kļūdas; ir vērtīgi un nepieciešami nodarbību laikā šīs kļūdas analizēt, skaidrojot un atkārtojot konkrētos latviešu valodas gramatikas tematus, kā arī runāt par stilistiku;
4. lai pilnveidotu studentu izpratni par dažāda veida studiju darbu rakstīšanu (ne tikai latviešu valodas mācību priekšmetā), rekomendējams skaidrot vairākus Autortiesību likuma pantus (īpaši – 21. pantu), kā arī darīt zināmu, kādas sekas var iestāties, ja šo likumu neievēro.

LITERATŪRAS SARAKSTS

1. Bakejūra, L. J., Mangerūda, T. *Darbs ar pieaugušajiem. Rokasgrāmata skolotājam*. Rīga: LVAVP, 2001, 11. lpp.
2. Laizāne, I. Jēdzienu *pirmā valoda, otrā valoda un svešvaloda* izpratne Latvijā. *Vārds un tā pētīšanas aspekti 18 (II)*. Liepāja: Liepājas Universitātes Humanitāro un mākslas zinātņu fakultāte, 2014, 139. lpp.
3. Lazdiņa, S. "CLIL jeb mācību satura un valodas integrēta apguve: izglītības paradigmas maiņa. Priekšvārds". *CLIL jeb mācību satura un valodas integrēta apguve: izglītības paradigmas maiņa*, Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2015, 9. lpp.
4. 2008. gada 29. jūlija grozījumi MK noteikumos Nr. 296 "Noteikumi par profesionālo un amata pienākumu veikšanai nepieciešamo valsts valodas zināšanu apjomu un valodas prasmes pārbaudes kārtību".
5. Valdmanis, J. Latviešu valodas prasmes dinamika (2009–2012): Ekonomiskais aspekts. *Vārds un tā pētīšanas aspekti 18 (II)*. Liepāja: Liepājas Universitātes Humanitāro un mākslas zinātņu fakultāte, 255. lpp.
6. Laizāne, I. Jēdzienu *pirmā valoda, otrā valoda un svešvaloda* izpratne Latvijā. *Vārds un tā pētīšanas aspekti 18 (II)*. Liepāja: Liepājas Universitātes Humanitāro un mākslas zinātņu fakultāte, 2014, 141. lpp.

7. Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca. Valentīna Skujiņa, Zenta Anspoka, Vita Kalnbērziņa, Arvils Šalme, Rīga: LVA, LVI, 2011, 37. lpp.
8. Laizāne, I. Gramatiskās tulkošanas metodes gramatiskā satura aspekts latviešu valodas kā svešvalodas apguvē. Terēzas Budiņas-Lazdiņas grāmatas piemērs. *Vārds un tā pētīšanas aspekti 19 (II)*. Liepāja: Liepājas Universitātes Humanitāro un mākslas zinātņu fakultāte, 2015, 170. lpp.
9. Druviete, I. Bilingvālā izglītība un CLIL: vēsturisks atskats un attīstības prognozes. *CLIL jeb mācību satura un valodas integrēta apguve: izglītības paradigmas maiņa*. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2015, 25. lpp.
10. Svešvārdu vārdnīca. Jura Baldunčika red., Rīga: Jumava, 1999.
11. Ceplīte, B., Ceplītis, L. Īpašības vārds. *Latviešu valodas praktiskā gramatika*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1997, 39. lpp.
12. Autortiesību likums. Latvijas Republikas tiesību akti [tiešsaiste]. [skatīts 15.03.2016.]. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=5138>
13. Rozenfelds, J. Autortiesību ierobežojumi – darba izmantošana bez autora piekrišanas un atlīdzības. *Intelektuālais īpašums*. Otrais, labotais un papildinātais izdevums, Rīga: Zvaigzne ABC, 2008, 51. lpp.
14. Ģibiete, L. Noskaidrota iedzīvotāju attieksme par autortiesību mācīšanu skolās. *AKKA/LAA Ziņas* [tiešsaiste]. Nr. 39, 2014. [skatīts 15.03.2016.]. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/zinas/264814-noskaidrota-iedzivotaju-attieksme-par-autortiesibu-macisanu-skolas/>

LĀSMA GAITNIECE, Mag.philol., 2005, Liepāja Pedagogical Academy. A professional degree in Public Relations (applied communication and advertising), 2012, Liepāja University. Work experience – currently a Latvian language instructor, researcher and Dean's office administrator at Riga Technical University, Faculty of E-Learning Technologies and Humanities. Member of the Association of Journalists (Republic of Latvia) and of the European Latvian Association. Author of multiple publications and several textbooks. Previously a guest lecturer of Latvian as a foreign language courses at Savaria University Centre of the University of West Hungary (Hungary), at Johannes Gutenberg University of Mainz (Germany) and a teacher of Latvian as a second language in Riga 1st Medical College.

Address: Kronvalda Boulevard 1-100, Riga LV-1010, Republic of Latvia

Phone: +371 29844524

E-mail: Lasma.Gaitniece@rtu.lv

Lāsma Gaitniece

CHALLENGES IN THE LATVIAN LANGUAGE ACQUISITION: A CASE FOR RIGA TECHNICAL UNIVERSITY

The first-year students of Riga Technical University (RTU) have an opportunity to attend the course in the Latvian language as the second language in the first academic semester. This elective course is intended for students whose native language is not Latvian and who did not obtain their previous education in Latvian at either the secondary school or vocational education institution. Within the framework of the Latvian language study course, special attention is devoted to the study of texts of different levels of complexity belonging to various language styles, the most common being scientific and popular-scientific style. The aims of the course in the Latvian language as the second language are to expand the students' word

stock, revise grammar issues paying particular attention to spelling, and to develop their terminological competence in the major. Home reading tasks are organized to facilitate acquisition of professional vocabulary: Students select a text on their major and comment on its content. The types of most common spelling and stylistic mistakes identified in student commentaries are analyzed in the present paper, considering the causes of these mistakes and offering solutions to avoid them.

The concluding part of the paper discusses the issues concerning observation of the norms of the Copyright Law. Numerous violations of these norms have been identified in student commentaries. Many students demonstrate critical lack of awareness of the norms of this Law, as copyright issues were not addressed in the secondary school. Awareness of copyright issues is critical in further education process, for example, when students draw up reports, and develop term papers and bachelor papers.

Ласма Гайтниеце

ПРОБЛЕМЫ ОСВОЕНИЯ ЛАТЫШСКОГО ЯЗЫКА СТУДЕНТАМИ РИЖСКОГО ТЕХНИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

Студентам 1-го курса Рижского технического университета (РТУ), для которых латышский язык не является родным и которые не получали предыдущее образование на латышском языке, в первом семестре предлагается факультативный курс по усовершенствованию латышского языка. При освоении латышского языка большое внимание уделяется работе с текстами с разной степенью сложности, которые отображают несколько функциональных стилей языка, чаще всего – научный и научно-популярный стиль языка. Целью курса освоения латышского языка как второго языка является пополнение словарного запаса, повторение грамматических тем, особое внимание уделяя вопросам правописания, и освоение терминологии, связанной с профессией будущего. Чтобы способствовать освоению терминов, организуется домашнее чтение, для которого студент выбирает текст, связанный с его учебной специальностью, и подготавливает его изложение. В статье проводится анализ наиболее частых разновидностей ошибок правописания и стилистики, встречающихся в размышлениях, а также разъясняется, как упомянутые ошибки допущены и что следует предпринять, чтобы впредь их избегать.

В завершении статьи рассмотрено соблюдение норм авторского права, которые понятны не всем студентам. В студенческих изложениях регулярно встречаются грубые нарушения этого закона, так как в общеобразовательных латвийских школах их с ним не знакомят. Знания об авторском праве пригодятся в дальнейшем учебном процессе, например, при написании рефератов, курсовых и бакалаврских работ.